

WSTĘP

Szereg wyzwań stojących przed finansami publicznymi oraz zróżnicowane poglądy na ich rolę i znaczenie społeczno-gospodarcze sprawiają, że dyskusja nad paradygmatem i stanem finansów publicznych nabiera na sile. Daje się to zauważyć szczególnie w warunkach ryzyka czynników niefinansowych. Pandemia Covid-19, zmiany klimatyczne, zmiany demograficzne, rosnące nierówności dochodowe, czy zjawisko wykluczenia (zwłaszcza społecznego) to wybrane problemy z którymi muszą zmierzyć się rządzący w skali globalnej. Jednocześnie czynniki te warunkują konieczność zmian funkcjonujących rozwiązań i inicjują dyskusję nad koncepcją i kształtem finansów publicznych w nowych uwarunkowaniach otoczenia.

Jednym z takich nowych uwarunkowań i wyzwań dla finansów publicznych jest konieczność zaangażowania środków publicznych w działania mające na celu redukcję ryzyka środowiskowego. Inicjatywy takie nie były dotychczas podejmowane na taką skalę jak obecnie (m.in. *Green Deal*) a ryzyko środowiskowe nie było dla rządzących jednym z kluczowych rodzajów ryzyka, którym zarządzają i za które odpowiadają. Obecnie transformacja energetyczna stała się faktem, a państwa na całym świecie podejmują wspólny wysiłek aby zatrzymać zmiany klimatu i wdrożyć koncepcję gospodarki neutralnej klimatycznie opartej na zielonym wzroście i zrównoważonym rozwoju.

Ryzyko środowiskowe do momentu wybuchu pandemii Covid-19 było kluczowym ryzykiem pod kątem siły oddziaływania i wpływu wykazywanym w *Global Risks Report*. Pandemia sprawiła jednak że to ryzyko zdrowotne stało się dla finansów publicznych i rządów poszczególnych krajów świata wiodącym wyzwaniem i ryzykiem na minimalizowaniu skutków którego skupiono cały wysiłek i działania. Konsekwencje pandemii dla finansów publicznych nadal są i w najbliższym okresie będą odczuwalne na poziomie rządowym i samorządowym. Wsparcie rządowe jakiego udzielono sektorom dotkniętym skutkami pandemii oraz gospodarstwom domowym nie było bez znaczenia dla stabilności finansów publicznych oraz równowagi finansowej. Jednocześnie w warunkach rosnącego zadłużenia publicznego i często pogarszającej się sytuacji finansowej jednostek sektora finansów publicznych pojawiają się pytania o zasadność i dopuszczalność przyjętych rozwiązań oraz ich wpływ na funkcje i zasady finansów publicznych, przede wszystkim takie jak jawność i przejrzystość.

W rzeczywistości postpandemicznej oraz nabierającego na sile ryzyka społecznego, środowiskowego i zarządczego (ESG, *Environmental, Social, Governance*) toczy się dyskusja na temat m.in., roli państwa i granic jego oddziaływania na poszczególnych uczestników rynku w tym obywateli w kontekście zakazów i nakazów oraz ich konsekwencji, odpowiedzialności państwa za jakość środowiska naturalnego w kontekście zarządzania dobrami publicznymi i odpowiedzialności za te dobra, odpowiedzialności państwa za dług i jakość życia oraz życie i zdrowie obywateli. Dyskusja ta toczy się ze świadomością, że finanse publiczne wobec ograniczonej

środków publicznych i systematycznie rosnących wydatków publicznych nie odpowiadają na potrzeby wszystkich uczestników rynku, a ich kształt jest konsekwencją decyzji podejmowanych na podstawie zatwierdzonych strategii i polityk publicznych.

Niniejsza monografia stanowi próbę poszukiwania odpowiedzi na pytania o znaczenie i rolę finansów publicznych w rzeczywistości postpandemicznej, o nowy paradygmat finansów publicznych, o funkcjonowanie finansów publicznych w warunkach czynników niefinansowych i wpływie tych czynników na finanse publiczne. W poszczególnych rozdziałach Autorzy kolejno prezentują kwestie związane z: instytucjonalnym podejściem do finansów publicznych, rosnącą debudżetyzacją, zmianami wysokości i kierunków wydatków publicznych, rosnącym zadłużeniem oraz problemami jawności i przejrzystości gospodarowania środkami publicznymi pojawiające się po 2019 r., skutkami jakie niosą dla finansów publicznych zmiany demograficzne, dyplomacją gospodarczą i jej znaczeniem w finansach publicznych, ograniczeniami systemu kontroli i audytu finansów publicznych oraz możliwościami ich wyeliminowania w celu poprawy skuteczności.

Autorzy opracowania wyrażają nadzieję, że będzie ono stanowiło cenny wkład w dyskusję nad ewolucją paradygmatu finansów publicznych oraz prezentowało nowe spojrzenie na finanse publiczne w rzeczywistości postpandemicznej a także pod kątem wyzwań kreowanych przez ryzyko czynników niefinansowych. Monografia kierowana jest do wszystkich osób zajmujących się problematyką finansów publicznych ale także osób niezwiązanych z finansami publicznymi, które chcą poszerzyć swoją wiedzę na temat zjawisk finansowych a w szczególności do: studentów, doktorantów, teoretyków i praktyków zawodowo zajmujących się finansami publicznymi.

W imieniu zespołu autorskiego

Magdalena Zioto